

Pécsi Tudományegyetem
„Oktatás és Társadalom”
Neveléstudományi Doktori Iskola

Horváth Katalin

A KREATIVITÁS MEGJELENÉSE A ZENEI NEVELÉSBEN

(Szabó Helga: Énekes improvizáció az iskolában I. című könyvének adaptálása fuvolára)

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezető:

Prof. Dr. habil. Lakner Tamás

Pécs

2022

A témaválasztás indoklása, problémafelvetés

Témaválasztásomat a mindennapi munkám során szerzett tapasztalataim inspirálták.

Alapfokú művészeti iskolában, zeneiskolában dolgozom. Végzettségemet tekintve ének-zene, karvezető és okleveles fuvolatanár vagyok. A zeneiskolai tanítás során lehetőségem nyílt és nyílik megismerni tehetséges tanulókat, akik ráirányították figyelmemet a kreatív képességeik fejlesztésére. A művészeti képzésünk célja, hogy hozzájáruljon a kreativitás, a probléma felismerő- és megoldó- képesség, a nyitottság az empátia fejlesztéséhez, a képzelet, az ízlés, az érzelmi élet gazdagításához.

A kreativitás fejlesztése mindig is foglalkoztatott és foglalkoztat ma is. Hogyan lehet ezt a zeneórákon úgy megvalósítani, hogy a személyiség minél hatékonyabban fejlődjön. A zeneművészeti ágban is különösen fontos az improvizáció, mint segédeszköz a hangszeres tanulásban. Az improvizáció segít a zene belsővé válásában, később is lehetővé teszi a hangszeres játékot. A kreativitás, a kreatív gondolkodás fejlesztése az oktatásügyben a legfontosabb feladatok egyike, hiszen transzferálódik más területekre is. A zenei nevelés, jelen esetben a fuvolatanítás feladata és célja, fejleszteni a növendék zenei képességeit, készségeit, improvizációs tevékenységét a kreatív nevelésen keresztül a személyiségét is.

A kutatás bemutatása

A vizsgálat alapfokú művészeti, zeneiskolában tanuló növendékek zenei nevelését, kreativitásuk fejlesztésének lehetőségeit vizsgálja. Fuvolaórákon milyen pedagógiai módszerekkel tudom fejleszteni kreatív személyiségjegyeik kialakulását. Az improvizáció az emberi kreativitás egyik legkomplexebb formája. A gyakorlatokon keresztül ez hogyan valósul meg. Az egyéni vizsgálatban részt vevő növendékek rendelkeznek már zenei ismeretekkel, intelligenciával, zenei képességekkel és a kreativitás valamilyen szintjével.

Szabó Helga: Énekes improvizáció az általános iskolában I. című könyvében szereplő feladatokat tanulmányoztam és adaptáltam át fuvolára. Az énekes anyag azért adaptálható fuvolára, mert legközelebb áll a vokálishoz, a legéneklőbb hangszerek egyike. A gyakorlatokat egy tanulóra és egy tanárra terveztem, de ha ketten, hárman vagy többen játszanak együtt, a lehetőségek természetesen még jobban kibővülnek, és kellő alapot szolgáltatnak az improvizációhoz.

A kutatás célja

A disszertáció a következő kérdések megválaszolását tűzi ki célul: Hogyan fejleszti a Szabó Helga énekes improvizációs gyakorlatainak átültetése hangszerre, a növendékek kreativitását. A zenei nevelés célja a zenei képességek, készségek, improvizációs tevékenységek és a személyiség fejlesztése a kreativitásra nevelésen keresztül. Milyen eszközöket tart fontosnak a tanár a sikeres tanulás elősegítéséhez: gyakorlás, motiváció, pozitív élmények erősítése, amely az alkotás gyakorlatán alapszik. A tanulói kreativitás fejlesztése a korszerű pedagógia egyik alapkérdése, megvalósításának feltétele a kreatív tanári személyiség.

A hipotézisek arra vonatkoznak, hogy feltételezhetően a kutatás eredményei alkalmazhatóak legyenek a mindennapi gyakorlatban. A módszerek választási lehetőséget kínálnak a növendék egyéni képességeihez való alkalmazkodás esélyét növelve.

Kutatásom célja, hogy teljes mértékben feltárjam, a zeneiskolás gyerekeken, (ezen belül a „B” tagozatosokon, akik zenei pályára készülnek), hogy az alkotó gondolkodást, kreativitást hogyan alkalmazzák a gyakorlatban.

A másik csoport, akiket vizsgállok az „A” tagozatosok, akik hobbiból zenélnek és járnak a zeneiskolába, az ő kreativitásuk sem elhanyagolható.

A kutatás során a feladatok megoldásának ideje az „A” tagozatos növendékeknél heti 1x30 perc, a „B” tagozatosoknál heti 1x45 perc volt a tanév során, igazgatói engedéllyel.

A zenei kreativitás legkomplexebben a zenealkotás során mutatkozik meg, ennek egyik ága az improvizáció. A zenei nevelést nem elméleti ismeretek elsajátításaként, hanem emellett gyakorlati folyamatként is meg kell élni, mely kapcsán fontos a kreativitás, az improvizáció, az önmegvalósítás, gondolataink és érzelmeink szabad, valamint őszinte megnyilvánulása, annak kiteljesedése és megélése gátlások nélkül.

Célom alapfokú művészeti iskolában, a fuvolaoktatás során a kreativitás-, az improvizáció fejlesztése, és ennek bemutatása.

A kutatás módszertana

A választott téma kidolgozásához a neveléstudományi kutatás empirikus módszerét alkalmaztam. A kutatás során pedagógiai fogalmakat értelmeztem, törvényi, jogszabályi szövegeket (forrásokat) elemeztem, valamint összehasonlító elemzést végeztem. A kutatás módszertani szempontból kvalitatív metodológiát alkalmazott, nem a számszerűsége törekedett, hanem a darabok minőségi bemutatására. Törekedtem arra, hogy többféle módszert használjak, ezért a jelen kutatásban kombináltam a dokumentumelemzést a kikérdezés eljárásával, ez olyan bevált megoldás, amely az empirikus módszerek körén belül gyakran kerül

alkalmazásra. A kikérdezés hatékony módszernek bizonyult a kutatás szempontjából, hiszen alkalmas volt egyének véleményének, attitűdjeinek, élményeinek, motívumainak a felderítésére. Összehasonlító pedagógiai módszert is alkalmaztam, hiszen „A” tagozatos és „B” tagozatos növendékekkel végeztem el a feladatokat.

A Szabó Helga gyakorlatai feltáró jellegűek is, mert azt vizsgálja, hogy hatással vannak-e a kreativitás fejlesztésére. A kutatás kvalitatív és kvantitatív, empirikus tapasztalati jellegű, megfigyelésen alapul. Az értekezés rávilágít arra, hogyan lehet előre meghatározott szempontok szerint vagy szabadon, kötetlen formában rögtönzés által, a zene nyelvén kreatív folyamatokat megtapasztalni. A zenei improvizáció a zeneoktatás kreatív formája.

Kiindulásként a növendék helyzetét elemzi, majd a kísérlet során, működésbe hozza a megtanulandó gyakorlatok módszerét, amelynek hatását vizsgálni kívánja.

A kutatás empirikus részében vizsgáljuk a fuvolatanárok véleményét a feltett kérdésekre.

A kutatás forrásai

A kreativitás *Guilford* (1950), *Landau* (1974), *Gyarmathy* (2007), *Csikszentmihályi* (2008), *Sáry* (1999) kutatásaira és fogalmának meghatározására támaszkodik. A kreatív személyiségjegyeket, *Torrance* (1980), *Guilford* (1959) vizsgálatai alapján mutatom be. A kreativitás szintjeit *Taylor* (1959) kutatásai alapján öt szintet különített el. A kreatív folyamatot *Wallas* (1926) szakaszokra osztja, amit zenepedagógiai helyzetre, fuvolaoktatásra alkalmazom. A képesség-, készség fogalmának meghatározásánál a *Nagy Sándor* szerkesztette Pedagógiai Lexikon (1977) az irányadó. A zenei képességek többfaktoros modelljét *Seashore* dolgozta ki (1919). A hangszeres készség- és képességfejlesztés a gyakorlati tanításban használatos tanterv alapján mutatható ki. *Fuvolatanterv* (2011). A használatban lévő Fuvolaiskolák bemutatása *Jeney, Bántai-Sipos* (1970,1995).

Szabó Helga: Énekes Improvizáció az iskolában I.-IV. (1984) kötetének bemutatása. *Kodály* 333 olvasógyakorlata bevezeti a növendékeket a magyar népdal világába. Az olvasógyakorlat az improvizáció lehetőségének vezérfonalát adja. Megismerhetjük az alkotás útját, és játékos módon kis formák, dallamok létrehozására ad lehetőséget.

Az alkotás fontossága a zenetanításban c. fejezetben az alkotásra ösztönzés jelentőségével kapcsolatban, *Szabó,* (1976,1978), és a *Nemzetközi Jazz Tábor zenepedagógiai műhelye* (1986) tanulmányai kerültek hivatkozásra. A rögtönzés és komponálás feladatait *Gonda* (1996), *Kokas* (1972), *Apagyi-Lantos* (1986) kiadványainak segítségével elemeztük. Ugyanebben a fejezetben az improvizáció szintjeinek meghatározásához *Taylor* (1960, idézi *Gyarmathy* (2011)), *Kratus* (1991) definíciói, a hangszeres improvizáció szintjeinek leírásához *Kratus* (1991) tanulmánya

szolgáltatták az alapot. A kreativitásra alapozó zenetanítás céljait *Kratus* (1990) tanulmányát idézve összegeztük. Az egyéni vizsgálatok esettanulmány alapján készültek *Golnhofer* (2001), *Kormos* (2004) segítségével.

Az értekezés felépítése

Az értekezés hét szerkezeti egységből áll. A bevezető részben a témaválasztás, a kutatás célja, módszertana szerepel. A második rész fogalmi jellegű, amelyben a kreativitás fogalma, a kreatív személyiség jellemzői, az alkotó gondolkodás, adottságok, képességek meghatározása történik. Ebbe a fejezetbe került a használatban lévő Fuvolaiskolák és a Szabó Helga: Énekes improvizáció az iskolában c. könyvének bemutatása is. A harmadik fejezetben az alkotó készség fejlesztésének jelentősége a zeneoktatásban, kiemelve az alkotás, az improvizáció fontosságát. *Kratus* zenei improvizációs szintjeit itt mutatom be. Kitérek néhány hazai alkotó módszer bemutatására is. A negyedik részben a kutatási kérdés és a hipotézisek megfogalmazására kerül sor. Az ötödik rész a legterjedelmesebb, az egyéni vizsgálatokkal foglalkozik. Bemutatásra kerülnek a vizsgálati alanyok, a megoldandó feladatok, majd az értékelésük. A hatodik fejezetben a hipotézisek megválaszolása következik. A befejező részben az empirikus kutatás kérdőíves része, eredményei és annak értékelése kerül bemutatásra.

Kutatási kérdés, hipotézisek

Kérdésfeltevés: Hogyan fejleszti a zenei nevelés a kreatív képességek kialakulását?

A következő hipotéziseket fogalmaztuk meg:

1. hipotézis: Feltételezzük, hogy a rögtönzés öröme motiváció a gyermek számára.
2. hipotézis: A kreatív feladatok megoldása hatással lesz a növendék előadói teljesítményére.
3. hipotézis: Feltételezzük, hogy az énekes improvizációs gyakorlatok fejlesztik a növendék hangszeres kreativitását.
4. hipotézis: A zenei interpretáció alkotó tevékenység.
5. hipotézis: Az előadói készség, képesség vizsgálata kimutatja a növendék egyes képességeinek aktuális állapotát.

Az empirikus kutatás kérdőíves felmérésének hipotézisei:

6. hipotézis: A kérdőíves felmérésben a zenealkotással kapcsolatos kérdés alacsony pontszámot eredményez majd.

7. hipotézis: A kérdőíves felmérésben a zenei kreativitáshoz kreatív tanári személyiség és kreatív módszertani eszköztár szükséges.

Egyéni vizsgálatok az improvizációs fuvolatanításban.

A kutatás egyéni vizsgálatai a növendékek bemutatásával kezdődik. A vizsgálati alanyok a kutatás folyamata során különféle gyakorlatokat végeznek. Ezt követi az előadói készség, képesség vizsgálata, majd a vizsgálati alany értékelése. Miután a vizsgálati alanyok a gyakorlatokat elvégezték, a kutató az eredményeket rögzíti, elemezi, elkészíti az anyagból az értékelést.

Egyéni vizsgálatok gyakorlatai:

- A gyakorlatok előkészítése: „A ritmus mindig elől járjon ”
- 1. A vers ritmusát a gyerekek „kiugrálása” érzékelteti.
- 2. Ritmus-improvizáció: ritkítás, szaporítás, ritmus kíséret, dallamhoz ritmus cserebere, ütemek rögtönzése, adott ritmus ismétlése változatokkal.
- 3. Dallam-rögtönzés: ritkítás, szaporítás, összezsugorodó dallam, kibővülő dallam, periódus-alkotás, tükörkép-dallam, pentaton szekvencia, kvintváltás rögtönzése, a dallam felének visszatérése, azonos dallam különböző befejezéssel, cserebere a dallamban
- 4. az előadói készség, képesség vizsgálata, értékelése
- Kodály Zoltán: 333 olvasógyakorlat (bevezető a magyar népzenebe) EMB Z.3741-alapja az első kötetnek
- Betűkottás gyakorlatok átírása hangjegykottára

Formaalkotás:

- 1. A kezdő motívum és a forma adott az ismeretlen dallamból, ezt kell a növendéknek teljes dallammá kiegészíteni.
- 2. A forma adott, a dallamot szabadon rögtönözik.
- 3. Ha csak a ritmus adott, erre énekeljenek variánsokat.
- 4. Ütemforma és ritmus nélkül lejegyzett dallam alapján sokféleképpen alkothatják meg az improvizációs feladatot.
- 5. Teljes dallam alapján variáns rögtönzése.

- 6. Szabadon rögtönözzön a gyermek népdal jellegű dallamot úgy, hogy csak a tempó adott.
- Kreatív javaslatok a többszólamúság terén: ritmikus párbeszéd, ritmuskánon, kétszólamú ritmusok, kérdés-felelet, kánon. összecsendülő hangközök, dallam megtámasztása hosszan tartott hangokkal, párhuzamok, dudabasszus.

Előadói készség, képesség vizsgálata:

Az előadási érzék vizsgálatára vonatkozó feladatot a fuvolán való hangutánzás vizsgálatában valósítottuk meg. Figyelembe véve a dinamikát, kifejezőmódot, tempók vizsgálatát, árnyalás módját, és a zenei utasítások használatát.

Arra voltunk kíváncsiak, hogyan tudja a növendék ezt kifejezni ritmusban és dallamban, valamint a fuvolán megoldható alternatív hangkeltési módokkal. Az eredeti dallamot a növendék találta ki. Majd elő kellett adni hangulat szerint tréfásan, dühösen. Állathangokat utánozva. Időjárási jelenségeket utánozva. Tárgyak hangjait utánozva. Táncritmusban.

Ezek a gyakorlatok arra alkalmasak, hogy képet kapjunk az egyes képességek fejlettségi szintjéről, feltárhassuk a közöttük lévő összefüggéseket. A gyermek aktuális fejlettségi állapotát vizsgálhatjuk.

Eredmények

Az eredményeim azt bizonyítják, hogy a betűkotta átírása ábécés nevekre illetve hangszerre és az azzal elvégzett feladatok lehetőséget adnak a kreatív jegyek fejlesztésére.

H/1. Az öröm a népdalainkat idéző forma rögtönzésénél és a többszólamúságnál volt érzékelhető a legjobban. A rögtönzés hajtóerő a gyerek számára, felkelti érdeklődését. A kíváncsiság és a tudás vezérelte őket a feladat megoldásában. A további tanulásukhoz motiváló erővel bír. A munkavégzésük örömforrásukká vált. A zenélésben örömet lelték, alkotó tevékenységük által fejlődött a kreativitásuk.

H/2. A kutatás során az előadói teljesítmény összetevőire, az intonációra, ritmusra, tempóra, technikai biztonságra, hangminőségre, memória biztonságra hatással vannak a kreatív feladatok. Az adaptált feladatokat eljátszották fuvolán, miközben az előadói teljesítmény összetevői érvényesültek játékukban. Ezzel igazolódott a 2. hipotézis. A későbbi előadói teljesítményüket is segíthetik az adaptált feladatok megoldásai.

H/3. A kutatásban részt vevő növendékek minden zeneórán énekelnek. A dalokat szöveggel, betűkottával vagy ABC-s nevekkkel éneklük. A zeneiskolába járó növendékek szolfézsórán

sajátítják el a betűkottás olvasást. A hangszeres órán a hangjegykottát használjuk, amit ábécés nevekkkel olvasunk. A növendékeknek így lehetősége nyílik hangszeren önálló gyakorlatok, alkotására. Mindez az improvizáció bölcsője lehet, amivel a zenei alkotó fantáziáját kibontakoztathatja. A feladatok megoldása során tudásvágy vezérli a növendéket a legjobb megoldásra.

H/4. A kutatásban az énekes improvizációs feladatok mindegyikét interpretálták a növendékek, ami bölcsője a későbbi fellépéseknek, szerepléseknek, koncerteknek. A növendékek felfogták, értelmezték a feladatokat, újra alkották a dallamokat, azaz élővé tették a kottát. Játszottak az improvizáció adta lehetőségekkel. A zenei interpretációban a személyiségük egésze, belső világuk lépett működésbe az előadás során.

H/5. A növendékek a rögtönzések során megmutatták zenei képességeiket. Muzikalitásuk, zenei észlelési képességük, ritmusérzékük, zenei hallásuk, a zene keltette érzelmeik hangsúlyos szerepet kaptak. Olyan képességek, amelyek más területen is fontosak, mint a figyelem, akaraterő, intelligencia, fegyelem, az igényesség, a fogékonyság, az önnevelés is fontos a feladatok megoldása során. A hangszeres zene tanulása egyénre szabott, eltérőek a növendékek képességei, a zenealkotás, rögtönzés során mind a négy növendék a képességeinek megfelelően oldotta meg a feladatokat.

Az empirikus kutatás, kérdőív, amelyben a fuvolatanárok véleményére voltam kíváncsi a feltett kérdések alapján. A kérdőívet 125 zenetanár töltötte ki.

Itt is sor került hipotézisek megfogalmazására.

6. hipotézis

A kérdőíves felmérésben, zenealkotással kapcsolatos kérdés alacsony átlagpontoszámot eredményez majd.

7. hipotézis

A kérdőíves felmérésben a zenei kreativitáshoz, kreatív tanári személyiség és kreatív módszertani eszköztár szükséges.

A kérdőíves kutatás eredményei.

H/6. A zenealkotással kapcsolatos kérdés öröndetes eredményt hozott, ugyanis sok zenetanár (44,8%) alkalmazza ezeket a feladatokat.

H/7. Az utolsó kifejtős kérdésre a válaszadók többsége kreatív tanári személyiséget és kreatív módszertani eszköztárat javasolt.

Összegzés

Vizsgálatomban a kreativitás fejlesztési lehetőségeire kerestük a választ a fuvolaoktatás során. A zenealkotás, rögtönzés kiemelt feladat a kreativitás fejlesztésben. Előtérbe helyeztem a kreativitás fogalmát, a kreatív személyiségjegyeket, az alkotó gondolkodás folyamatát, kreatív képességek, rögtönzés, improvizáció témakörét. A hangszer tanulást a növendékek korai életkorban kezdték el. A vizsgálat a kreatív jegyek fejlesztésére irányult. Az eredmények értékelése során választ kaptam a hipotéziseimre és megfogalmaztam a vizsgálat tanulságait. Előre mutató jelei vannak annak, hogy a növendékekben erősödtek a kreatív jegyek és hogyan válhatnak az egyének még kreatívabbá. Kutatásom ösztönzője az volt, hogy felhívjam a figyelmet a kreativitásra. Manapság sokszor halljuk, hogy légy kreatív, akár a mindennapokban, akár a hivatásodban, a munkádban, tanulmányaidban. 2009-et az Európai Unió a Kreativitás Évének kiáltotta ki, melynek jelmondata: *Képzeld! Alkoss! Újíts!*

Új kutatási eredmények

A disszertáció újszerűségét adja, Szabó Helga: Énekes improvizáció az iskolában I. című könyvében szereplő feladatok átültetése fuvolára. . Bemutattam milyen lehetőségek adódnak a kreativitás fejlesztésére a fuvolanitás során. Milyen módszerekkel lehet fejleszteni a kreativitást és a zenealkotást.

Más oldalról is megvilágítottam a kutatást egy kérdőív segítségével, ahol a fuvolanitárok véleményére voltam kíváncsi a zenealkotás és az improvizáció kérdésében. Kvantitatív és kvalitatív adatokat, eredményeket értékeltem.

Javaslatok

A fuvolanitás során nagyon fontos szerepe van a gyakorlati tevékenységnek, mert ezáltal válnak élményszerűvé az ismeretek. A kutatás eredményei azt mutatták meg, hogy az adaptációs feladatok ösztönözték a növendékeket, fejlesztették elméleti és gyakorlati ismereteiket, képességeiket. Az improvizáció motiválta őket, és a kutatás arra is rávilágított, hogy az improvizáció alkalmazása a zeneoktatásban elengedhetetlen. . A zeneóra része legyen a rögtönzés. Motiváló erő legyen, ami fejleszti a növendék elméleti és gyakorlati ismereteit.

A hangszeres képzésben nagy szükség van az alkotó képességek kibontakoztatására. Az improvizációs feladatok legyenek részesei a zeneiskolai nevelésnek, a tanár vezetésével.

A tantervekben még nagyobb jelentőséget kaphatna az improvizáció, mint a zenei kreativitás fejlesztésének eszköze.

Kitekintés a kutatás folytatására

További kutatásokra, felmérésekre lenne szükség, hogy ez a téma még inkább a tudományos érdeklődés középpontjába kerülne.

A kutatás továbbfejlesztésének iránya lehet a hétfokúság felhasználása és a Szabó Helga második, harmadik, negyedik kötetének átültetése hangszerre és felhasználása a zeneoktatásban. A hangszeres, különösen a fúvós muzsikálás természetes alapja az énekelt dallam. Elsősorban fúvós hangszereknek ajánlanám az adaptálást, mert ez van legközelebb az énekléshez. Kottafüzet formájában lehetne megvalósítani, alapfokú zeneoktatásban.

A kamarazenélés a növendékek számára izgalmas, szép feladat. A fuvolaoktatás feladata legyen a kamarazenélés erősítése kreatív feladatokkal és improvizációval.

A kutatások további menete lehet, hogy a fuvolatanárok szorgalmazzák egy új módszertani kiadvány megjelentetését, amelyben kreatív és improvizatív gyakorlatok szerepelnek.

A tézisekhez felhasznált hivatkozások

Apagyi Mária (1986): *Szerkesztés és rögtönzés*. OKK, Budapest

Bántai-Sipos (1995): *Fuvola-ABC*. Editio Musica, Budapest.

Csíkszentmihályi Mihály: (2008) *Kreativitás. A flow és a felfedezés, avagy a találékonyság pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Fuvolatanterv (2011) Magyar Közlöny **8**. Lap és Könyvkiadó, Budapest. 835-836.

Golnhofer Erzsébet (2001): *Az esettanulmány*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.

Gonda János (1996): *A rögtönzés világa I. kötet*. „Rögtönzés és komponálás a zene alapelemeivel”, EMB Zeneműkiadó Kft., Budapest.

Guilford, J. P. (1950): Creativity. *American Psychologist*, **5**. 9. 444–454.

Dr. Gyarmati Éva (2011): *A tehetség fogalma, összetevői, típusai és azonosítása*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Jeney: *Fuvolaiskola I-II*. (1970): Editio Musica, Budapest.

Kodály Zoltán (1941/1960): *333 Olvasógyakorlat*. Bevezető a magyar népzenebe. Kottás-betűs kiadás. Editio Musica, Budapest.

- Kokas Klára (1972): *Képességfejlesztés zenei neveléssel*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Kormos, J. (2004) *Az esettanulmány*. In: Kontra, E. H., & Kormos, J. (szerk.), *A nyelvtanuló: Sikerek, módszerek, stratégiák* (pp. 25-30). Budapest: Okker Kiadó.
- Kratus, J. (1991): Growing with Improvisation. *Music Educators Journal*, **78**. 4. 36-40
- Landau, Erika (1974): *A kreativitás pszichológiája*. Tankönyvkiadó, Budapest
- Nagy Sándor (1977, szerk.) *Pedagógiai lexikon*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Nemzetközi Jazz Tábor zenepedagógiai műhelye (1986): Improvizáció – Tatabányai Jazz Tábor. *Parlando*, **10-11**. 41.
- Sáry László (2010): *Kreatív zenei gyakorlatok*. Jelenkor Kiadó, Pécs.
- Seashore, C. E. (1919): *The psychology of musical Talent*. Silver, Burdett and Company, New York.
- Szabó Helga (1976. 1978. 1980. 1982.): *Énekes improvizáció az iskolában I-IV*. „I. Pentatónia”, „II. Mikrokozmosz”, „III. Díszítés és többszólamúság”, „IV: Kánon, Imitáció és Fúga”, Zeneműkiadó, Budapest.
- Taylor, I. A.(1959): *The nature of the creative process*. In Smith, P. (ed.): *Creativity: An examination of the creative process*. New York, Hastings Hall.
- Torrance, E. P. (1980): Growing Up Creatively Gifted: The 22 Year Longitudinal Study. *The Creative Child Adult Quarterly*, 3, 148-158
- Wallas Graham (1926): *Art of thought*. Harcourt Brace, New York.

A tézisekhez kapcsolódó, publikációk és konferencia-előadások:

1. Horváth Katalin: **Kreatív készségek tanítása (különböző fejlesztési módok a hangszeres zeneoktatásban)** PARLANDO: ZENEPEDAGÓGIAI FOLYÓIRAT (ISSN: 2063-1979): 2. szám (2022)
2. Horváth Katalin: **A kreativitás fejlesztésének lehetőségei az alapfokú fuvolaoktatásban**
PARLANDO: ZENEPEDAGÓGIAI FOLYÓIRAT (0133-2767 2063-1979): 3. szám
Paper 0133-2767 2063-1979. (2022)

3. Horváth Katalin: **Music creation in the instrumental music education of the future teaching creative music skills, different ways of development in the instrumental music education** Training & Practice Journal of Educational Sciences Volume 20, 2022 Issue 1-2. Megjelenésre vár!
4. Horváth Katalin: **Kreatív zenei készségek tanítása** (Különböző fejlesztési módok a hangszeres zeneoktatásban) 10. Nemzetközi Módszertani KONFERENCIA 2021 – FENNTARTHATÓ ÖRÖKSÉG (2021. nov. 4-6.) Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka, Szerbia
5. Horváth Katalin: **Kodály Zoltán és Carl Orff zenepedagógiai koncepciói** PARLANDO: ZENEPEDAGÓGIAI FOLYÓIRAT (0133-2767 2063-1979): 6. szám Paper Tanítás művészete- tehetséggondozás. (2021)
6. Horváth Katalin: **A zenealkotási feladatok lehetőségei az alapfokú fuvolatanításban** Pécs, Magyarország 2019.11.07. - 2019.11.09. (Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományi Intézet, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság) Horizontok és Dialógusok (XIX. ONK 2019-Absztraktkötet)
7. Horváth Katalin: **Módszertani ötletek a fuvolatanításban** Pécs, Magyarország 2018.05.09. - 2018.05.12. (Pécsi Tudományegyetem) (2018) Horizontok és dialógusok IV. Konferencia
8. Horváth Katalin: **A gyermeki kreativitás fejlesztésének lehetőségei a fuvolaoktatásban vizuális nevelés segítségével** In: Kárpáti Andrea (Kárpáti Andrea Vizuális kommunikáció) ELTE/TTK/Természettudományi Kommunikáció és UNESCO Multipedagógiai Központ (szerk.) I. Művészetpedagógiai Konferencia : A világ új képe a művészetben és a tudományban. Fókuszban: a vizuális kultúra pedagógiája Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország 2017.06.22. - 2017.06.23. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE), p. 168. 1 p. (2017)
9. Farády Katalin (2017-től Horváth Katalin): **A zenetanulás új útjai** In: Magyar Nevelés- és Oktatóskutatók Egyesülete (szerk.) A tanulás új útjai: HuCER 2016: absztrakt kötet Konferencia helye, ideje: Kaposvár, Magyarország 2016.05.26. - 2016.05.28. Kaposvár: Magyar Nevelés- és Oktatóskutatók Egyesülete (HERA), pp 35-35 (2016)
10. Farády Katalin (2017-től Horváth Katalin): **A zeneoktatás új digitális eszközei** In: Ács Kamilla (Ács Kamilla Gyógyszertudomány), PTE/DI/Gyógyszertudomány Doktori Iskola ; Bencze Noémi; Bódog Ferenc (Bódog Ferenc Fizika); Haffner Tamás (Haffner Tamás Közgazdaságtudomány) PTE/DI/Földtudományok Doktori Iskola ; Hegyi Dávid ; Horváth Orsolya Melinda ; Hüber Gabriella Margit (Hüber Gabriella Margit

Neveléstudomány) PTE/DI/Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola; Kovács Áron (Kovács Áron PhD Közgazdaságtudomány) PTE/DI/Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola ; Kis Kelemen Bence ; Lajkó Adrienn ; Schilli Gabriella Krisztina ; Szendi Anna ; Szilágyi Tamás Gábor ; Varga Zoltán (szerk.) Book of Abstracts = Absztraktkötet : V. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia, Pécs, Magyarország 2016.05.27. - 2016.05.29. (Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat) Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, p. 96. 1 p. (2016)

11. Farád Katalin (2017-től Horváth Katalin): **Értékteremtés zenei neveléssel**

In: Tóth Péter (Tóth Péter Oktatáselmélet, tanárképzés, felnőttképzés) ÓE/Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ; BME/GTK/APPI/Műszaki Pedagógia Tanszék; ELTE/PPK/PhD Neveléstudományi Doktori Iskola; ÓE/Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola; BMF/Tanárképző és Mérnökpedagógiai Központ; BME/GTK/Műszaki Pedagógia Tanszék ; Holik Ildikó (Holik Ildikó Katalin Neveléstudomány) ÓE/Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ; NYE/Társadalom- és Kultúratudományi Intézet ; Tordai Zita (Tordai Zita pszichológia) ÓE/Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ
Pedagógusok, tanulók, iskolák - az értékformálás, az értékközvetítés és az értékteremtés világa: tartalmi összefoglalók: XV. Országos Neveléstudományi Konferencia Budapest, Magyarország 2015.11.19. - 2015.11.21. Óbudai Egyetem, p. 273. 1 p. (2015)

12. Farád Katalin (2017-től Horváth Katalin): **Zenei tehetséggondozás a Bajai tankerületben** Diplomamunka, szakdolgozat, BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézet, Műszaki Pedagógiai Tanszék, TDK dolgozat (2014)

13. Horváth Katalin: **A gyermeki kreativitás fejlesztésének lehetőségei a fuvolaoktatásban** Diplomamunka, szakdolgozat, TDK dolgozat (2012)

